

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Zdravotně sociální fakulta

Osoby se sluchovým postižením v dramatickém umění

bakalářská práce

Autor práce: Michala Novotná
Studijní program: Speciální pedagogika
Studijní obor: Speciální pedagogika - vychovatelství

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Radka Prázdňá, PhD.

Datum odevzdání práce: 13.8.2012

Abstrakt

Bakalářská práce se zaměřuje na problematiku osob se sluchovým postižením sluchově postižených osob ve vztahu k dramatickému umění.

Cílem práce je představit problematiku studia dramatického umění u jedinců se sluchovým postižením a jejich pracovní uplatnění.

V teoretické části jsou popsána specifika sluchového postižení, komunikace a vzdělávání lidí se sluchovým postižením. Další kapitola se pak zabývá dramatickým uměním ve vztahu k osobám se sluchovým postižením. Včetně představení vysokoškolského oboru VDN. Dále jsou uvedeny možnosti pracovního uplatnění po absolvování tohoto oboru. A kapitoly o Neslyšících jako umělcích a o Neslyšících jako pedagogích.

Množství odborné literatury zabývající se touto problematikou je omezené. Byl zvolen kvalitativní výzkum, formou polostrukturovaných rozhovorů, aby informace v teoretické části byly specifikovány, popřípadě rozšířeny tak, aby čtenář získal co nejlepší přehled o problematice.

Cílovou skupinou byli neslyšící absolventi oboru VDN, kteří mají v této sféře nejvíce zkušeností a mohou ze svého pohledu sdělit mnoho důležitých informací.

Dle zájmu sluchově postižených studentů lze usoudit, že vzdělávací obor otevřený pro specifickou cílovou skupinu je pozitivním krokem k bourání bariér mezi slyšící a neslyšící společností. Tento obor může být vzorem pro odborníky i veřejnost, jak dále rozšiřovat a zkvalitňovat podmínky pro všechny osoby se zdravotním postižením.

Obsahem práce je též analýza týkající se specifík divadla Neslyšících, kdy byl uskutečněn rozbor divadelního představení studentů VDN z pohledu slyšícího diváka.

Práce může být informačním zdrojem pro slyšící populaci o problematice sluchově postižených a o divadle Neslyšících.

Abstract

This bachelor thesis concentrates on issues associated with people with hearing problems and their relationship with theatrical art.

The aim of this work is to introduce the problems of studying theatrical art by individuals that are hearing impaired, and also the problems associated with employment for these people.

The specifics of being hearing impaired are described in the theoretical section, including communication and education of the hearing impaired. The next chapter addresses theatrical art in relationship to the hearing impaired people. It also includes the performance of university subject Educational Drama of the Deaf (further referred to as VDN). Also the employment opportunities after graduation from this university subject are covered and chapters the Hearing Impaired as Artists and Hearing Impaired as Educators are included.

There is a very limited amount of specialist literature available on this problematic. It was chosen qualitative research method by using half structured interview so the information in the theoretical part were specified or broadened so the reader gets the best possible overview about this problematic.

The target group were hearing impaired graduates of the VDN subject, they have the greatest experience in this sphere and therefore they can pass on lots of important information.

By the interest of these graduates it can be concluded, that educational subjects opened up for specific target groups is a positive move towards breaking barriers between people who have normal hearing and people who are hearing impaired. This subject could be a model for specialists and the public, on how to further broaden and improve conditions for all disabled people.

As outlined above, the scope of this of this bachelor thesis includes an analysis of the concerns of the specifics of the Hearing Impaired Theatre, the analysis incorporates the theatrical performance of the VDN students from a hearing impaired point of view.

This bachelor thesis can be an informative source of information for the normal hearing part of a population about the problematic of the hearing impaired and about the Hearing Impaired Theatre.

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to – v nezkrácené podobě – v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných fakultou – elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 13.8.2012

.....

Michala Novotná

Poděkování

Chtěla bych poděkovat vedoucí bakalářské práce doktorce Mgr. et Mgr. Radce Prázdné, PhD., za její připomínky, návrhy a odbornou pomoc při zpracování mé práce. Dále bych poděkovala všem účastníkům výzkumu za jejich ochotu a spolupráci. A v neposlední řadě také děkuji své rodině za trpělivost a podporu.

Obsah

Obsah	7
Úvod	10
1. Osoby se sluchovým postižením	12
1.1 Vymezení sluchového postižení	12
1.2 Klasifikace sluchového postižení	13
1.2.1 Sluchové postižení podle stupně postižení	14
1.2.2 Sluchové postižení podle místa vzniku	15
1.2.3 Sluchové postižení podle doby vzniku	16
1.3 Kompenzační pomůcky	18
1.4 Komunikace osob se sluchovým postižením	20
1.5 Systém vzdělávání osob se sluchovým postižením	23
1.5.1 Předškolní, základní, střední vzdělávání	23
1.5.2 Vysokoškolské vzdělávání	25
2. Dramatické umění	26
2.1 Osoby se sluchovým postižením ve vztahu k dramatickému umění	26
2.1.1 Dramatické umění ve výuce	26
2.1.2 Zájmové vzdělávání	27
2.1.3 Odborné vzdělávání	28
2.2 Výchovná dramatika Neslyšících	28
2.2.1 Charakteristika oboru	29
2.2.2 Uplatnění absolventů	30
2.2.2.1 Pedagogická sféra	31
2.2.2.2 Umělecká sféra	31
2.3 Osoby neslyšící jako umělci	32
2.3.1 Specifika divadla Neslyšících	32
2.3.2 Profesionální divadla	33
2.4 Osoby neslyšící jako pedagogové	34
2.4.1 Role neslyšícího pedagoga ve vzdělávání	34

3. Cíl práce a metodika výzkumu	36
3.1 Cíle práce.....	36
3.2 Výzkumné otázky.....	36
3.3 Metodika výzkumu.....	36
3.4 Techniky sběru dat	37
3.5 Charakteristika zkoumaných jednotek	37
4. Výsledky výzkumu.....	38
Diskuze	45
Závěr.....	47
Seznam použitých zdrojů.....	49
Internetové zdroje.....	52
Klíčová slova	54
Přílohy	55

Seznam použitých zkratk

AMU	Akademie múzických umění
ATV	aplikovaná tělesná výchova
dB	decibel, jednotka pro měření hladiny intenzity zvuku
JAMU	Janáčkova akademie múzických umění
KI	kochleární implantát
RVP	rámcový vzdělávací program
SPC	speciálně-pedagogické centrum
ŠVP	školní vzdělávací program
VDN	výchovná dramatika Neslyšících
WHO	Světová zdravotnická organizace
ZJ	znakový jazyk
ZUŠ	základní umělecká škola

Úvod

Lidé se sluchovým postižením jsou specifickou skupinou v naší společnosti. Ale i oni mají svoji kulturu a společnost. Tím se však nesnaží vyčlenit z naší společnosti, ale naopak se tímto snaží dostat do povědomí slyšících lidí. Činnost těchto lidí zasluhuje obdiv. Jejich snaha a píle dosáhnout určitého cíle je ohromná, a proto je tato práce zaměřena hlavně na osoby sluchově postižené. Protože oni dokážou i přes svoje znevýhodnění úžasné věci.

Sama jsem se od malička velmi zajímala o umění, divadlo a hlavně tanec. Mým snem bylo studovat tanec a herectví na umělecké škole. Bohužel se mi tento sen nepodařilo uskutečnit. Díky své spolužačce, která mě seznámila s canisterapií, jsem se začala zaměřovat na úplně jiný cíl. A tím cílem byly osoby se zdravotním postižením. Nejvíce mě zajímala smyslová postižení, zraková a sluchová. Sluchové postižení mi bylo velice blízké, protože i já sama mám vrozenou nedoslýchavost.

Nejednou mě napadaly myšlenky, zda i osoby se sluchovou vadou mají možnost věnovat se umění a umění studovat. Postupným zkoumáním této problematiky jsem však zjistila, že to není zase až tak složité, jen se to musí zkoumat z úplně jiného pohledu.

Proč jsem si vlastně jako téma bakalářské práce zvolila tuto problematiku? Měla jsem možnost shlédnout několik představení posluchačů JAMU a byla jsem velice překvapena. A tak jsem v tomto oboru snažila získat další a další informace a navíc tedy formou své práce tyto informace prezentovat na veřejnosti. Bohužel se tato problematika týká velice malé části populace, a proto i informačních zdrojů zabývajících se touto problematikou ve velmi málo. Také z historického hlediska se jedná o velmi mladou specifickou disciplínu. Ale i přesto se pokusím v této práci shrnout všechna důležitá data a nabídnout je všem zájemcům, kteří by se rádi dozvěděli něco nového.

V teoretické části jsem se zaměřila obecně na problematiku sluchového postižení, včetně komunikace a možností vzdělávání osob se sluchovým postižením. Nejdůležitějšími kapitolami jsou však kapitoly týkající se oboru Výchovná dramatika Neslyšících, jakožto specifického oboru pro osoby se sluchovým postižením

na Janáčkově akademii múzických umění v Brně, včetně popisu možností následného pracovního uplatnění. A dále pak kapitola o divadle Neslyšících, o jeho specifičnosti.

V praktické části pak zveřejňuji získané informace vyplývající z průzkumu mezi absolventy oboru Výchovná dramatika Neslyšících, věnující se odlišným profesím. Důležité jsou jejich názory ohledně pracovního uplatnění.

Cílem práce je tedy představit velmi specifickou problematiku studia dramatického umění u jedinců se sluchovým postižením, jejich následné pracovní uplatnění.

Práce může vést k větší informovanosti veřejnosti, která se například nikdy s divadlem Neslyšících nesešla. A možná by se našlo i pár jedinců, kteří po přečtení této práce s velkým nadšením vyhledají nějaká představení hraná neslyšícími a sluchově postiženými lidmi.

1. Osoby se sluchovým postižením

Pojem „neslyšet“ znamená pro člověka z psychologického hlediska velkou zátěž a mnohá úskalí během života. Se ztrátou sluchu se člověk vyrovnává velmi těžko, stejně jako u každého jiného postižení. Rozdíl je také v tom, zda člověk neslyší od narození či o sluch přišel v pozdějším věku v důsledku nějakého úrazu nebo nemoci. Neslyšící od narození mají tak „trochu výhodu“ v tom, že nikdy neslyšeli, proto se s tímto znevýhodněním vyrovnávají snáze a již od malička si zvykají na jiný druh komunikace. Péče o neslyšící dítě je pro rodiče pak náročnější. Naproti tomu je pro slyšícího člověka, který přijde během života o sluch, vyrovnání se se ztrátou sluchu mnohem náročnější a musí si tak od úplných základů osvojit jiné návyky, než jaké měl doposud. Je jasné, že oba případy jsou těžkým životním údělem každého sluchově postiženého člověka a záleží na každém z nich, jak se s tímto údělem vypořádá. Nyní si představíme několik základních pojmů souvisejících se sluchovým postižením. Proč a jak vlastně sluchové postižení vzniká a jaké má důsledky.

1.1 Vymezení sluchového postižení

Sluchové postižení je u obyvatelstva jedno z nejrozšířenějších somaticko – funkčních postižení.¹ Přesná podrobná definice sluchového postižení z důvodu mnoha charakteristik není nikde uvedena. Obecně lze říci, že sluchově postižení jsou osoby s vadami sluchu. Pokud má člověk nějakou vadu sluchu, je v různé míře limitována jeho schopnost vnímat zvuky z okolí, tedy i schopnost vnímat mluvenou řeč, kterou se lidé okolo něj běžně dorozumívají a rozumět jí.² Z medicínského hlediska se každá porucha

---

¹ LEONHARDT, A. *Úvod do pedagogiky sluchovo postižených*. Bratislava: Sapiientia, 2001. ISBN 80-967180-8-8

² HUDÁKOVÁ, Andrea. *Ve světě sluchového postižení: informační a vzdělávací publikace (nejen) pro zdravotnický personál o životě a potřebách neslyšících, nedoslýchavých a ohluchlých lidí a lidí s kochleárním implantátem*. Praha: Středisko rané péče Tamtam, 2005, 101 s. ISBN 80-867-9227-7

funkce sluchového orgánu hodnotí jako sluchové postižení.³ Je tedy jasné, že na sluch a celé sluchové ústrojí si musíme dávat pozor.

Horáková (in Pipeková) píše, že označení „sluchově postižení“ se týká velmi nehomogenní skupiny osob, která je diverzifikována především stupněm a druhem sluchového postižení.⁴ To znamená, že za sluchově postiženého člověka můžeme považovat jak neslyšícího, tak lehce nedoslýchavého člověka, který komunikuje bez větších problémů. Oba tyto stupně jsou považovány za sluchové postižení, ale přitom je každý úplně jiný a potřebují odlišný přístup.

Sluchové postižení má i svoji odbornou vědní disciplínu. Ta se nazývá surdopedie (z lat. surdus – hluchý a řec. paideia – výchova). Surdopedii lze definovat jako speciálně pedagogickou disciplínu, která se věnuje otázkám péče o sluchově postižené děti a mládež, jejich výchově a vzdělávání a rehabilitace dospělých sluchově postižených.⁵ Nejenom surdopedie, ale i další vědní disciplíny se věnují otázkám sluchově postižených. Aby surdopedie obsáhla veškeré okruhy péče o sluchově postižené, potřebuje také spolupracovat s dalšími obory, jako jsou z oblasti medicíny například foniatrie, pediatrie, otorinolaryngologie, anebo sluchová protetika zabývající se technickými prostředky, jako jsou například kompenzační pomůcky ve formě sluchadel či kochleárních implantátů.

1.2 Klasifikace sluchového postižení

V České republice žije podle různých informačních portálů a knih asi 300 až 500 tisíc osob se sluchovým postižením. Avšak každý člověk z této minority má specifické

---

³ HORÁKOVÁ, Radka. *Sluchové postižení: úvod do surdopedie*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2012, 159 s. ISBN 978-802-6200-840

⁴ *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. 2. rozš. a přeprac. vyd. Editor Jarmila Pipeková. Brno: Paido, 2006, 404 s. ISBN 80-731-5120-0

⁵ KREJČÍŘOVÁ, Olga. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. Vyd. 1. Praha: Eteria, 2002, 127 s. ISBN 80-238-8729-7

postižení, které můžeme zařadit do různých kategorií. Podle těchto kategorií se liší i specifika jeho péče a potřeb. Sluchová postižení můžeme rozdělit do skupin podle několika klasifikací. Nezáleží pouze na míře postižení, ale také na době, kdy k postižení došlo. Důležité je také znát, o jaký typ vady se jedná. A to nejen z důvodu výběru možné kompenzační pomůcky, ale i z důvodu komunikace s danou postiženou osobou.

1.2.1 Sluchové postižení podle stupně postižení

Z hlediska kvantity se můžeme setkávat s různými hodnotami, které vymezují jednotlivé stupně sluchových poruch.⁶ Jedná se obecně o to, jaké množství zvukových podnětů je člověk schopen vnímat a rozumět jim. V rámci obecného dělení se můžeme v odborné literatuře setkat s pojmy lidé nedoslýchaví a neslyšící. Mezi nedoslýchavým a neslyšícím člověkem je rozdíl ve využívání zbytkového sluchu a následně pak i v komunikaci. Toto dělení je definováno takto: „nedoslýchavý člověk je každý člověk, který má nějaké zhoršení sluchu oproti běžné populaci. Vždy se dá říct, že má nějaké – pro vnímání mluvené řeči – využitelné zbytky sluchu“ a naopak „u člověka neslyšícího se omezíme na prosté konstatování: takový člověk – ani s pomůckami – neslyší“.⁷ Pokud bychom chtěli dělení sluchových vad blíže specifikovat, využijeme tzv. mezinárodní škály stupňů, které stanovila WHO⁸ (viz **Tabulka č. 1:** Mezinárodní škála stupňů stanovená WHO):

---

⁶ *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. 2. rozš. a přeprac. vyd. Editor Jarmila Pipeková. Brno: Paido, 2006, 404 s. ISBN 80-731-5120-0

⁷ HUDÁKOVÁ, Andrea. *Ve světě sluchového postižení: informační a vzdělávací publikace (nejen) pro zdravotnický personál o životě a potřebách neslyšících, nedoslýchavých a ohluchlých lidí a lidí s kochleárním implantátem*. Praha: Středisko rané péče Tamtam, 2005, 101 s. ISBN 80-867-9227-7

⁸ World Health Organization: Grades of hearing impairment. In: [online]. [cit. 2012-07-08]. Dostupné z: http://www.who.int/pbd/deafness/hearing_impairment_grades/en/index.html

Tabulka č. 1: Mezinárodní škála stupňů stanovená WHO

Stupeň poškození	Audiometrická hodnota	Charakteristika
Normální sluch	do 25 dB	Žádné nebo malé sluchové problémy. Je slyšet i šepot.
Lehká sluchová porucha	26 – 40 dB	Slyší a opakuje slova, která se mluví normálním hlasem ve vzdálenosti 1 m.
Středně těžká sluchová porucha	41 – 60 dB	Slyší a opakuje slova, která jsou mluvena zvýšeným hlasem na vzdálenost 1 m.
Těžká sluchová porucha	61 – 80 dB	Slyší pár slov, pokud jsou slova hlasitě mluvená do lepšího ucha.
Úplná hluchota	81 dB a více	Neslyší a nerozumí ani křičenému hlasu.

Zdroj: http://www.who.int/pbd/deafness/hearing_impairment_grades/en/index.html.

1.2.2 Sluchové postižení podle místa vzniku

Další charakteristikou je dělení vad podle místa vzniku postižení. Podle místa vzniku vymezuje odborná literatura základní dělení na periferní a centrální sluchové vady.⁹ Periferní vady dále můžeme rozdělit na vady převodní, percepční a smíšené. Převodní vady vznikají na úrovni středního ucha. Zvuk nemůže být v důsledku nějaké překážky přenesen. To může způsobit například zánět středního ucha, hlavně tedy, pokud je zánět opakovaný. Další překážkou může být vada bubínku, nejčastěji jde o jeho perforaci. Postižený pak v obecné míře hůře slyší hluboké tóny a nedochází k úplné hluchotě.

Percepční vady vznikají ve vnitřním uchu, zejména v důsledku poruchy funkce středoušních kůstek či sluchového nervu. Pro postiženého jsou pak hůře slyšitelné vysoké tóny. Vadami smíšenými nazýváme kombinaci obou výše uvedených vad.

---

⁹ ŠLAPÁK, Ivo a Pavla FLORIÁNOVÁ. *Kapitoly z otorhinolaryngologie a foniatrie*. 1. vyd. Brno: Paido, 1998, 85 s. ISBN 80-859-3167-2

Centrální vady se dále nedělí. Zahrnují komplikované defekty způsobené různými procesy, které postihují korový a podkorový systém sluchových vad. Jedná se o abnormální zpracování zvukového signálu v mozku.¹⁰

1.2.3 Sluchové postižení podle doby vzniku

Dělení sluchových vad je také závislé na čase. Důležité je v jaké době došlo k poškození sluchu a do jaké míry. Podle toho se pak mohou stanovovat potřebná vyšetření a léčebné metody. Základním dělením sluchových vad, které jsou závislé na době vzniku vady, jsou vady vrozené a získané.

Vrozené vady jsou nejvíce ovlivněny dědičností. Dále se do vrozených vad zařazují také vady vzniklé v prenatálním období, jako například následky onemocnění matky v těhotenství (příkladem mohou být zarděnky, spalničky, černý kašel, syfilis a další infekční onemocnění), užívání toxických látek v době těhotenství (hlavně alkohol a nikotin). Dalším ovlivňujícím faktorem může být komplikovaný porod, který je řazen mezi příčiny perinatální. V tomto případě se může jednat také o předčasný porod, hypoxii nebo různá poranění (například lebky).

Získané vady (postnatální) se dělí podle doby vzniku. Tedy pokud vznikla vada před vývojem řeči (tj. do 6 let věku), nazýváme ji odborně prelingvální, po vývoji řeči (tj. od 6 let a výše) – postlingvální. Prelingválně získané vady sluchu mají různý dopad na komunikační možnosti. Nejen, že se řeč nevyvíjí, ale navíc dochází k rozpadu získaných řečových stereotypů.¹¹ U postlingválních vad je řečový vývoj ukončen a orální řeč je dostatečně upevněná, pak řečové projevy nezanikají. Dochází tak pouze ke změnám artikulace a prozodie.¹² Za možné příčiny získaných vad obecně se mohou

---

¹⁰ *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. 2. rozš. a přeprac. vyd. Editor Jarmila Pipeková. Brno: Paido, 2006, 404 s. ISBN 80-731-5120-0

¹¹ *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. 2. rozš. a přeprac. vyd. Editor Jarmila Pipeková. Brno: Paido, 2006, 404 s. ISBN 80-731-5120-0

¹² RENOTIÉROVÁ, Marie a Libuše LUDÍKOVÁ. *Speciální pedagogika*. 4. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006, 313 s. Učebnice (UP Olomouc). ISBN 80-244-1475-9

považovat různá infekční onemocnění (meningitida, encefalitida, borelióza), která mohou postihnout kohokoliv v průběhu života. Také pohlavní nemoci jako je HIV infekce nebo syfilis mohou způsobovat sluchová postižení. Dále může být sluch porušen z důvodu úrazu nebo z nadměrného hluku, kdy je člověk vystaven dlouhodobě hlučnému prostředí a tím se sluch může také poškodit. Nejčastějším důsledkem pro získání vady během života je věk. Ve vyšším věku dochází ke zhoršování sluchu neboli stařecké nedoslýchavosti.

Specifickou skupinou, která by se také měla zařadit do klasifikace sluchového postižení, jsou osoby s kombinovanou formou postižení. Sluchové postižení se může objevovat v kombinaci s různými dalšími vadami a postiženími.

U většiny sluchově postižených osob najdeme vadu řeči. Důvodem je, že osobám se sluchovou vadou chybí k řeči zpětná vazba sluchem, protože i malé dítě se učí mluvit tím, že napodobuje to, co slyší od ostatních. Tímto u osob s poruchou sluchu dochází k mnoha logopedickým vadám. Nejčastěji se jedná o špatnou výslovnost hlásek neboli dyslalii (patlavost), v dalších případech se jedná o omezený vývoj řeči (zejména u neslyšících), o přerušovaný vývoj řeči (při ztrátě sluchu do určitého věku) nebo opožděný vývoj řeči (u nedoslýchavých). Dále může být narušeno tempo, melodie či tón řeči.

Další kombinací vad je ztráta sluchu a zároveň zraku, neboli hluchoslepota. V tomto případě se jedná o jednu z nezávažnějších vad. Hluchoslepý člověk je odkázán na zbylé smysly, a to hmat, čich a chuť. Péče o hluchoslepeho člověka je velmi náročná a komunikace je taktéž obtížná.

Dalším možným přidruženým postižením ke sluchovému může být mentální postižení. Ve většině případů se může jednat o lehkou mentální retardaci, která se projevuje mírným opožděným vývojem a sníženými intelektovými schopnostmi.

Další přidružená postižení se vyskytují v malém rozsahu a velmi zřídka. Jedná se o velmi malé procento populace.

1.3 Kompenzační pomůcky

Jako každá vada či postižení, tak i sluch lze určitým způsobem kompenzovat různými speciálními pomůckami. To však není možné ve všech případech poškození sluchu. Dá se říci, že mnoho osob se sluchovým postižením má a používá kompenzační pomůcku pro zlepšení kvality života. Jedná se tedy o technické pomůcky, které nejen kompenzují sluchovou ztrátu, ale existují i pomůcky, které pomáhají a usnadňují život osobám s takovou sluchovou ztrátou, kterou nelze dostatečně nahradit výkonným sluchadlem či kochleárním implantátem.¹³ V odborné literatuře se uvádí základní dělení kompenzačních pomůcek na individuální a kolektivní, tj. podle počtu uživatelů.

Hlavní kompenzační pomůckou pro individuální použití jsou sluchadla (v současné době jsou buď analogová, nebo digitální). Sluchadla mohou mít různé tvary a velikosti. Jejich hlavní funkcí je zesílení zvuku podle konkrétní sluchové ztráty a převedení zvuku pomocí reproduktoru ve zvukovodu. Bendová, Jeřábková a Růžičková ve své publikaci uvádějí, že v současnosti ani to nejkvalitnější sluchadlo neumí nahradit sluch se všemi jeho kvalitami. Odborníci se podílejí na výběru sluchadla, které konstrukcí a funkcemi nejlépe vyhoví individuálním požadavkům a nárokům konkrétní osoby se sluchovým postižením.¹⁴

Další individuální pomůckou je kochleární implantát. Jedná se o smyslovou náhradu, jejíž jedna část je operativně umístěna do hlemýždě ve vnitřním uchu. Implantát obchází poškozené vláskové buňky a stimuluje elektrickými impulzy přímo sluchový nerv. Slyšení s implantátem může být odlišné od běžného, ale umožňuje mnoha lidem komunikovat orální cestou, a některým i při použití běžného telefonu.¹⁵ Kochleární implantát je určen speciálně pro neslyšící osoby, u kterých nejsou využitelné zbytky sluchu. Důležitou podmínkou pro implantaci je, že sluchový nerv by neměl být

---

¹³ BENDOVÁ, Petra, Kateřina JEŘÁBKOVÁ a Veronika STOKLASOVÁ. *Kompenzační pomůcky pro osoby se specifickými potřebami*. 1. vyd. Univerzita Palackého v Olomouci, 2006. ISBN 80-244-1436-8

¹⁴ BENDOVÁ, Petra, Kateřina JEŘÁBKOVÁ a Veronika STOKLASOVÁ. *Kompenzační pomůcky pro osoby se specifickými potřebami*. 1. vyd. Univerzita Palackého v Olomouci, 2006. ISBN 80-244-1436-8

¹⁵ BENDOVÁ, Petra, Kateřina JEŘÁBKOVÁ a Veronika STOKLASOVÁ. *Kompenzační pomůcky pro osoby se specifickými potřebami*. 1. vyd. Univerzita Palackého v Olomouci, 2006. ISBN 80-244-1436-8

poškozen. To ostatně vyplývá z výše uvedené definice, protože implantát funguje jako stimulátor vláken sluchového nervu. Ne každý neslyšící je však vhodným kandidátem na implantaci. Adept musí projít mnoha vyšetřeními. Výsledkem je sdělení, zda může či nemůže implantaci podstoupit. Pokud dotyčný implantaci podstoupí, bude následovat dlouhá a náročná péče. Implantovaný člověk se vlastně musí „naučit slyšet“. Kochleární implantace nezpůsobí, že člověk s KI bude ihned normálně slyšet. Je potřeba dlouhodobá rehabilitace (logopedická či speciálně pedagogická), na které se musí aktivně podílet rodiče a také odborné programování řečového procesoru, které není jednorázovou záležitostí, je nutné ho opakovat.¹⁶

Kolektivní pomůcky jsou využívány hlavně v prostředí, kdy je přítomno více osob se sluchovým postižením. Nejvíce se používají ve školách pro sluchově postižené. Zde používají tzv. kolektivní zesilovače, kdy učitel má vysílač s mikrofonem, a je napojený na žáky ve třídě, kteří mají každý svůj přijímač. Žáci přijímají signál všichni zároveň, nebo učitel může mezi žáky přepínat, pokud komunikuje pouze s jedním žákem. Dalšími kolektivními pomůckami jsou indukční smyčka, FM systémy a infračervené signály. Každá z těchto pomůcek funguje na odlišném principu. Cílem všech je zprostředkovat zvukový záznam osobě se sluchovým postižením v prostředí, kde je více lidí. Například se může jednat o přednášky a semináře. Tyto pomůcky se také využívají v divadlech a kinech.

Další skupinou jsou pomůcky, které osobám se sluchovou vadou usnadňují mnohé činnosti, které patří k běžnému životu. Jedná se o vibrotaktilní a elektrotaktilní pomůcky určené k upozorňování na nějaký zvuk v okolí. Může se jednat o vibrační budíky a dveřní zvonky, signalizační zvonění telefonu, které na bázi vibrací či světelné signalizace dávají podnět neslyšící osobě o probíhajícím zvuku. Také sem patří pomůcky pro poslech televize.

Důležitou komunikační pomůckou pro osoby se sluchovým postižením je počítač a internet. Pomocí této pomůcky si může mnoho osob sluchově postižených zařídit

---

¹⁶ BENDO VÁ, Petra, Kateřina JEŘÁBKOVÁ a Veronika STOKLASOVÁ. *Kompenzační pomůcky pro osoby se specifickými potřebami*. 1. vyd. Univerzita Palackého v Olomouci, 2006. ISBN 80-244-1436-8

mnoho věcí. Prostřednictvím počítače může komunikovat s ostatními, vzdělávat se pomocí různých programů, a další užitečné věci.

Samostatnou kompenzační pomůckou je také tlumočnick. Tlumočnick je nezbytný při komunikačních bariérách pro neslyšící například na úřadech nebo u lékaře. Tlumočnick přenáší informace neslyšícímu tak, aby zachoval adekvátní obsah. V nejlepším případě by měl být tlumočnickem někdo blízký nebo z rodiny, aby neslyšící neřešil své soukromé věci prostřednictvím neznámé osoby. V opačném případě si neslyšící objednává tlumočnicka přes organizaci zajišťující tlumočnické služby. S pomocí tlumočnicka lze předcházet mnohým nedorozuměním spojených s bariérami v komunikaci slyšící a neslyšící osoby.

1.4 Komunikace osob se sluchovým postižením

Komunikace je dorozumívání a sdělování, především přenos myšlenek, emocí, postojů a jednání od jedné osoby ke druhé.¹⁷ Komunikaci používáme každý den a tak získáváme potřebné informace důležité pro to, abychom měli přehled o všeobecném dění. Proto je vytvoření funkčního dorozumívacího prostředku jednou z hlavních priorit edukace jedinců s postižením sluchu.¹⁸ Důležité je najít správnou dorozumívací techniku pro každého sluchově postiženého jedince dle jeho individuálních potřeb a míry postižení. Dá se předpokládat, že nedoslýchavý člověk mající užitek ze sluchadel nebo uživatel kochleárního implantátu bude při kontaktu se slyšícím preferovat komunikaci mluvenou řečí a odezírání. Naproti tomu člověk zcela neslyšící, který nežívá sluchadel, bude pravděpodobně upřednostňovat komunikaci prostřednictvím

---

¹⁷ HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2009, 774 s. ISBN 978-807-3675-691

¹⁸ SOURALOVÁ, Eva. *Surdopedie I: studijní opora pro kombinované studium : povinný studijní materiál pro obor Speciální pedagogika předškolního věku*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 54 s. Texty k distančnímu vzdělávání v rámci kombinovaného studia. ISBN 80-244-1007-9

znakového jazyka.¹⁹ Dorozumívacích a komunikačních metod je mnoho, a záleží na jedinci, kterou si zvolí. Všechny používané metody lze obecně rozdělit na auditivně-orální a vizuálně-motorické systémy. Auditivně-orální metody zahrnují mluvenou řeč ve spojení s odezíráním. Jedním z předpokladů je, že řeč je jasná a srozumitelná. Problémem je náročnost procesu odezírání (sami sluchově postižení lidé přiznávají, že k dobrému zvládnutí odezírání ze rtů mluvčího je nutný určitý talent, kterým nedisponuje zdaleka každý z nich) a také složitost jazykového systému společnosti slyšících lidí.²⁰ Mluvená řeč – ve zvukové i grafické podobě – je nezbytná pro komunikaci s majoritní slyšící společností. Čím méně je řeč jedince se sluchovým postižením srozumitelná, tím složitější je integrace a omezenější interkulturní komunikace.²¹

Vizuálně-motorické systémy v sobě zahrnují především znakový jazyk, znakovanou češtinu a prstovou abecedu. Podle zákona č. 384/2008 Sb. (v úplném znění vyhlášen pod č. 423/2008 Sb.) platí:

„Český znakový jazyk je přirozený a plnohodnotný komunikační systém tvořený specifickými vizuálně-pohybovými prostředky, tj. tvary rukou, jejich postavením a pohyby, mimikou, pozicemi hlavy a horní části trupu. Český znakový jazyk má základní atributy jazyka, tj. znakovost, systémovost, dvojí členění, produktivnost, svěbytnost a historický rozměr, a je ustálen po stránce lexikální i gramatické.“²²

---

¹⁹ HORÁKOVÁ, Radka. *Sluchové postižení: úvod do surdopedie*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2012, 159 s. ISBN 978-802-6200-840

²⁰ SLOWÍK, Josef. *Speciální pedagogika: prevence a diagnostika, terapie a poradenství, vzdělávání osob s různým postižením, člověk s handicapem a společnost*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007, 160 s. ISBN 978-802-4717-333

²¹ SOURALOVÁ, Eva. *Surdopedie I: studijní opora pro kombinované studium : povinný studijní materiál pro obor Speciální pedagogika předškolního věku*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 54 s. Texty k distančnímu vzdělávání v rámci kombinovaného studia. ISBN 80-244-1007-9

²² ČESKO. Zákon č. 384/2008 Sb. (v úplném znění č. 423/2008 Sb.) ze dne 23. září 2008 o znakové řeči a o změně dalších zákonů a další související zákony. In: Sbíрка zákonů České republiky

Znakovaná čeština je pak v zákoně stanovena takto:

„Znakovaná čeština využívá gramatické prostředky češtiny, která je současně hlasitě nebo bezhlasně artikulována. Spolu s jednotlivými českými slovy jsou pohybem a postavením rukou ukazovány jednotlivé znaky, převzaté z českého znakového jazyka. Znakovaná čeština v taktilní formě může být využívána jako komunikační systém hluchoslepých osob, které ovládají český jazyk.“²³

I prstová abeceda má v tomto zákoně svoji definici:

„Prstová abeceda využívá formalizovaných a ustálených postavení prstů a dlaně jedné ruky nebo prstů a dlaní obou rukou k zobrazování jednotlivých písmen české abecedy. Prstová abeceda je využívána zejména k odhláskování cizích slov, odborných termínů, případně dalších pojmů. Prstová abeceda v taktilní formě může být využívána jako komunikační systém hluchoslepých osob.“²⁴

Další pojem, který souvisí s komunikací sluchově postižených, který se využívá v hojně míře, je bilingvární přístup. Můžeme jej definovat jako přenos informací ve dvou jazykových kódech, ve znakovém jazyce neslyšících a mluveném (orálním, většinovém, národním) jazyce, a to mezi neslyšícími vzájemně a mezi neslyšícími a slyšícími.²⁵ V neposlední řadě je důležité zmínit ještě jeden pojem, tím je totální komunikace. Ta představuje komplex manuálních a orálních způsobů komunikace, které umožňují dítěti se sluchovým postižením zajistit bezbariérový přístup k informacím tak, aby se mohlo harmonicky rozvíjet. Základním předpokladem totální komunikace tedy je, že se neslyšící dítě seznamuje se všemi dostupnými komunikačními prostředky jako například mluva, znakový jazyk, přirozená gesta, mimika, řeč těla, prstová abeceda, odezírání, čtení a psaní. Rovněž by se u něj měly v maximální možné míře rozvíjet

---

²³ ČESKO. Zákon č. 384/2008 Sb. (v úplném znění č. 423/2008 Sb.) ze dne 23. září 2008 o znakové řeči a o změně dalších zákonů a další související zákony. In: Sbíрка zákonů České republiky

²⁴ ČESKO. Zákon č. 384/2008 Sb. (v úplném znění č. 423/2008 Sb.) ze dne 23. září 2008 o znakové řeči a o změně dalších zákonů a další související zákony. In: Sbíрка zákonů České republiky

²⁵ HORÁKOVÁ, Radka. *Sluchové postižení: úvod do surdopedie*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2012, 159 s. ISBN 978-802-6200-840

všechny využitelné zbytky sluchu.²⁶ Tento přístup je v současné době nejvíce rozšířeným přístupem na školách pro sluchově postižené.

1.5 Systém vzdělávání osob se sluchovým postižením

Vzdělávání dětí a studentů se sluchovým postižením je důležitou součástí pro plnohodnotný život. Péče o sluchově postižené by měla mít komplexní charakter.²⁷ Aby se osoby se sluchovým postižením mohly co nejlépe integrovat do společnosti nemělo by být vzdělávání tím nejdůležitějším faktorem. Proto by neměla být výchovně-vzdělávací péče omezena jen na soustavu škol, nýbrž i na další nestátní zařízení nebo občanská sdružení. Důležitou součástí komplexní péče o sluchově postižené by měla být raná péče a činnost speciálně-pedagogických center. Centra provádí časnou surdopedickou a logopedickou intervenci, zajišťují poradenské a informační služby rodinám se sluchově postiženými dětmi. Raná péče je definována zákonem č. 108/2006 Sb., o sociálních službách (včetně novelizace č. 206/2009 Sb.). Činnosti SPC jsou stanoveny ve vyhlášce č. 116/2011 Sb. kterou se mění vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních.

1.5.1 Předškolní, základní, střední vzdělávání

Dítě se sluchovým postižením může být vzděláváno v následujících formách. A to v hlavním vzdělávacím proudu formou integrace v běžné škole nebo ve školách pro děti a žáky se sluchovým postižením. To platí jak pro předškolní, základní, tak i střední vzdělávání.

Mateřské školy pro děti se sluchovým postižením – plní výchovně-vzdělávací program rozšířený o specifické výchovy zaměřené na kompenzaci a reedukaci

---

²⁶ HORÁKOVÁ, Radka. *Sluchové postižení: úvod do surdopedie*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2012, 159 s. ISBN 978-802-6200-840

²⁷ *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. 2. rozš. a přeprac. vyd. Editor Jarmila Pipeková. Brno: Paido, 2006, 404 s. ISBN 80-731-5120-0

sluchového postižení, k nimž patří odezírání, reedukace sluchu, nácvik daktylní řeči a počátečního čtení, rozvoj orálních i manuálních komunikačních systémů. Cíle jsou stanoveny Rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání.

Základní školy pro sluchově postižené – mají rozšířenou školní docházku o přípravný ročník, omezený počet žáků ve třídě, v mnoha případech vyučují podle upravených osnov a aktuálně modifikují výukové metody podle individuálních potřeb sluchově postižených žáků. Školy vycházejí z Rámcového vzdělávacího programu pro základní školy. Další možnosti a podmínky jsou stanoveny ve vyhlášce č. 147/2011 Sb., o kterou se mění vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných.

Střední odborná učiliště, odborná učiliště a praktické školy – připravují sluchově postižené v oborech strojní mechanik, malíř-lakýrník, krejčí, dámská krejčová, truhlář, kuchař, cukrář, elektrikář, zahradník, zámečnick, šička, klempíř, čalouník.

Střední školy – umožňují sluchově postiženým získat maturitu na střední zdravotnické škole, střední průmyslové škole oděvní, střední pedagogické škole, střední průmyslové škole elektrotechnické a gymnáziu.

V posledních letech sílí také integrační trendy, stále více rodičů je přesvědčeno, že jejich sluchově postižené dítě je schopno zvládnout všechna úskalí interkulturní komunikace a snaží se ho umístit do běžné základní školy. Ke kladům této snahy lze rozhodně přičíst možnost dítěte zůstat v rodinném prostředí a upevňovat sociální vztahy se svými slyšícími vrstevníky.²⁸ Integrace má však určitá úskalí, na které je potřeba brát ohled, aby se předcházelo neúspěchům integrovaného žáka. Integrace má své klady i zápory. Ne každému dítěti je doporučena integrace do běžné školy. Dítěti je integrace doporučena speciálně-pedagogickým centrem. Rodiče mají možnost se rozhodnout, kde nechají své dítě vzdělávat.

---

²⁸ RENOTIÉROVÁ, Marie a Libuše LUDÍKOVÁ. *Speciální pedagogika*. 4. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006, 313 s. Učebnice (UP Olomouc). ISBN 80-244-1475-9

1.5.2 Vysokoškolské vzdělávání

V současné době mají sluchově postižení lidé možnost také studovat nejrůznější obory na vysokých školách a univerzitách. Mnoho vysokých škol pro tyto studenty a pro studenty se zdravotním postižením zakládá střediska pro pomoc studentům se specifickými potřebami. Sluchově postižení studenti mají také možnost studovat dva vysokoškolské obory, otevřené speciálně pro osoby se sluchovým postižením. Jedná se o obor Čeština v komunikaci neslyšících na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy a Výchovná dramatika Neslyšících na JAMU.

2. Dramatické umění

Druhy umění můžeme rozdělit na výtvarné, hudební, literární a dramatické. Dramatické umění se obecně zaměřuje na divadlo a má za cíl estetický zážitek ve formě divadelního představení hraného profesionálními herci. Použití divadla je možné i k nedivadelnímu účelu, tedy k účelu, který prvotně nesleduje uměleckou hodnotu či estetický zážitek, ale jehož cílem je jakési praktičtější využití dramatu, a to jako edukační prostředek (dramatická výchova, divadlo ve výchově) nebo jako prostředek léčby (psychodrama, sociodrama, teatroterapie,...).²⁹

2.1 Osoby se sluchovým postižením ve vztahu k dramatickému umění

Děti, žáci a studenti se sluchovým postižením se během svého života a vzdělávání mohou setkat s různými formami dramatického umění. Buď prostřednictvím divadelních představení, která mohou navštívit nebo vzděláváním o dramatickém umění, které je nabízeno formou předmětu ve škole, zájmovým vzděláváním nebo odborným vzděláváním.

2.1.1 Dramatické umění ve výuce

Studium dramatického umění se dětem na školách nabízí ve formě vyučovacího předmětu dramatická výchova. Absolvování tohoto předmětu může být povinné, povinně volitelné nebo nepovinné. Podle Machkové předmět může být zaměřen buď převážně k divadelním dovednostem a aktivitám, nebo výhradně k osobnostnímu rozvoji žáků, ale může také obojí spojovat. Dramatická výchova se jako samostatný vyučovací předmět se zaměřením všeobecně vzdělávacím, estetickovýchovným a

---

²⁹ VALENTA, Milan. *Dramaterapie*. 4. aktualizované a rozšířené. Praha : Grada, 2011. 264 s. ISBN 978-80-247-3851-2

osobnostně sociálním uplatňuje na 1. i 2. stupni základní školy i na škole střední.³⁰ Obsah vyučovacího předmětu je podle zákona stanoven v Rámcovém vzdělávacím programu, podle kterého si každá škola tvoří svůj Školní vzdělávací program. Ve vztahu k sluchově postiženým žákům může být tento předmět specifikován a upraven podle potřeb všech žáků se sluchovým postižením, jak je uvedeno v části Rámcového vzdělávacího programu s názvem Vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami.

2.1.2 Zájmové vzdělávání

Dramatické umění je také možno studovat ve formě zájmové dramatické výchovy. Tato forma se uplatňuje v základních uměleckých školách, v souborech a kroužcích a její specifika spočívají v tom, že účast je vždy dobrovolná, účastníky aktivně zvolená, většinou inklinuje k divadelním a dramatickým produkcím a k osvojování příslušných dovedností i vědomostí. Zatímco literárně dramatické obory základních uměleckých škol mají Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy ČR schválený učební plán a osnovy, a naopak soubory a kroužky mají v současné praxi výhodu i nevýhodu v tom, že žádné směrnice nebo metodiky pro ně nejsou zpracovány.³¹ Pro děti se sluchovým postižením je forma souboru či kroužku bližší. Tyto kroužky často vznikají při školách pro sluchově postižené a jsou zaměřeny přímo na problematiku dětí se sluchovým postižením. Dětem se sluchovým postižením je umožněna také integrace do uměleckého oboru na ZUŠ.

---

³⁰ MACHKOVÁ, Eva. *Jak se učí dramatická výchova*. 2. vydání. Praha: Akademie múzických umění v Praze, 2007. 224 s. ISBN 978-80-7331-089-9

³¹ MACHKOVÁ, Eva. *Jak se učí dramatická výchova*. 2. vydání. Praha: Akademie múzických umění v Praze, 2007. 224 s. ISBN 978-80-7331-089-9

2.1.3 Odborné vzdělávání

Odborné vzdělávání dramatického umění je zaměřeno na vzdělávání a přípravu učitelů dramatické výchovy a pedagogů uměleckých a dramatických kroužků. Zavedení oboru dramatické výchovy na středních a vysokých školách vedlo k potřebě zvýšení množství takto kvalifikovaných pedagogů. Dramatická výchova se vyučuje již na středních pedagogických školách, ale pro úplnou kvalifikaci je nutné pokračovat ve vysokoškolském studiu. Dramatickou výchovu nabízí některé pedagogické fakulty (převážně u oborů učitelství 1. stupně základní školy, nebo u učitelství pro mateřské školy, případně u některých oborů speciální pedagogiky) a také divadelní fakulty AMU a JAMU, které mají obory přímo zaměřené na dramatickou výchovu a její specifika. Zatímco pedagogické fakulty se zaměřují spíše na pedagogický směr, divadelní fakulty mohou mít uplatnění absolventů jak v pedagogickém, tak uměleckém směru. Ve vztahu k problematice osob se sluchovým postižením je nutné zmínit vysokoškolský obor na divadelní fakultě JAMU, a to Výchovná dramatika Neslyšících, který byl otevřen speciálně pro studenty se sluchovým postižením za účelem získání vysokoškolské kvalifikace v oboru dramatického umění.

2.2 Výchovná dramatika Neslyšících

V mnoha publikacích je tento název uváděn ve své zkrácené podobě VDN. Pokud se uvádí celý název oboru, je důležité vysvětlit proč se ve slově „neslyšící“ uvádí velké písmeno „N“ a tedy i vysvětlení pojmů neslyšící x Neslyšící.

Existují lidé, kteří sami sebe označují za Neslyšící (s velkým písmenem N), resp. za členy kulturní a jazykové menšiny Neslyšících.³² Výstižněji zní samotné výpovědi sluchově postižených, které zní:

- Jsem neslyšící, ale nepoužívám jen znakový jazyk, nejsem Neslyšící s velkým N,

---

³² HUDÁKOVÁ, Andrea. *Ve světě sluchového postižení: informační a vzdělávací publikace (nejen) pro zdravotnický personál o životě a potřebách neslyšících, nedoslýchavých a ohluchlých lidí a lidí s kochleárním implantátem*. Praha: Středisko rané péče Tamtam, 2005, 101 s. ISBN 80-867-9227-7

- Jsem nedoslýchavý, ale pohybuji se v komunitě Neslyšících, používám znakový jazyk, jsem Neslyšící s velkým N.³³

A proč vznikl tento obor? Aby se zvýšila úroveň vzdělanosti Neslyšících. Aby neslyšící děti a mládež mohli učit vysokoškolsky vzdělaní neslyšící pedagogové. Aby se absolventi mohli stát pro neslyšící děti a mládež identifikačními vzory.³⁴ Téměř s jistotou se dá konstatovat, že tento obor je ve své podstatě velmi ojedinělým, a to i v evropském měřítku a dokonce i ve světovém měřítku. Neslyšící mohou být právem hrdí na to, že v naší zemi mají příležitost studovat tento obor. Jako každý studijní obor, má i obor VDN svá specifika, na základě kterých je hodnocen jako velice důležitá složka našeho školství.

2.2.1 Charakteristika oboru

Výchovná dramatika Neslyšících (VDN) se zaměřením na pohybové výchovné disciplíny je tříleté bakalářské studium s možností navazujícího magisterského studia v denní i kombinované formě, které je koncipováno jako umělecko-pedagogický obor.

Všichni studující absolvují v průběhu studia předměty, které rozvíjejí jejich pohybové schopnosti a rozšiřují pohybové dovednosti - k tomu přispívají předměty jako základní pohybová příprava, akrobacie, moderní a klasický tanec, step, žonglování, práce s náčiním.

Základní složkou studijního plánu je předmět „pohybové divadlo“. Zde se studenti seznámí s pantomimou, snaží se proniknout do tajů divadelní tvorby, která využívá prvků totální komunikace. Důraz je kladen na individuální pohybovou a výtvarnou

---

³³ MIKOTOVÁ, Zoja a Veronika BROULÍKOVÁ. K teatroterapii sluchově postižených. VALENTA, Milan. *Rukověť dramaterapie a teatroterapie*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006, s. 90-98. Učebnice (Univerzita Palackého). ISBN 80-244-1358-2

³⁴ MIKOTOVÁ, Zoja a Veronika BROULÍKOVÁ. K teatroterapii sluchově postižených. VALENTA, Milan. *Rukověť dramaterapie a teatroterapie*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006, s. 90-98. Učebnice (Univerzita Palackého). ISBN 80-244-1358-2

kreativitu studentů. Doplnujícími předměty jsou výtvarné techniky, kurz práce s maskou a loutkou a kurz líčení. Všechny získané dovednosti a znalosti uplatní studenti v pedagogické praxi při konkrétní a cílené práci s dětmi a mládeží. Divadelní praxi získají formou představení pro veřejnost v divadlech v rámci výměnných stáží a účastí na festivalech.

Na pomezí praxe a teorie se pohybuje psychologie sebepoznání, relaxační techniky a logopedie. Ke studiu patří i zdokonalování se v českém znakovém jazyce, studium cizích jazyků a práce s médii. Z oblasti teorie získávají studenti znalosti v předmětech: dějiny kultury, dějiny pohybového divadla, historie péče o Neslyšící, zdravotně, základy školní hygieny, speciální pedagogika, surdopedie, pedagogická a vývojová psychologie.³⁵

Z výše uvedené charakteristiky vzdělávacího oboru vyplývá, že je tento obor, zaměřen na mnoho oblastí týkajících se divadla a dramatického umění. Absolventi tak získají velice široký přehled o všech sférách divadelní tvorby včetně pedagogického vedení. Důležitou složkou je také absolvování praxe, při které mají studenti možnost ověřit si své dovednosti a načerpat nové zkušenosti, které jsou zapotřebí pro úspěšné uplatnění se na pracovním trhu.

2.2.2 Uplatnění absolventů

Ateliér VDN aktivně spolupracuje se všemi institucemi, které nabízejí možnost uplatnění absolventům oboru. Jsou to především školy pro sluchově postižené děti a mládež, divadla a další společenské a vzdělávací instituce nejen pro sluchově postižené děti, mládež a dospělé. Absolventi oboru VDN mají tak možnost již během studia vyzkoušet obě cílové sféry jejich následného uplatnění. Může jim to potom pomoci při rozhodování, kterým směrem budou chtít v budoucnu směřovat. Ať už půjde o pedagogický nebo umělecký směr.

---

³⁵ Divadelní fakulta Janáčkovy akademie múzických umění v Brně: Ateliér výchovné dramatiky Neslyšících. [online]. [cit. 2012-07-08]. Dostupné z: <http://difa.jamu.cz/obory-a-ateliery/atelier-vychovne-dramatiky-neslysicich.html>

2.2.2.1 Pedagogická sféra

Každý sluchově postižený i slyšící pedagog by měl projít přípravou, která využívá divadelní prostředky (překonávání mnoha bariér v sobě samotném, využívání všech možných prostředků komunikace a jejich průběžné zdokonalování, pochopení pojmu integrace jako partnerství a spolupráce bez nadřazených pozic momentální většiny).³⁶

Absolvent získá potřebné znalosti a dovednosti pracovat na školách, speciálních školách, školských zařízeních a v zájmových útvarech jako učitel a pedagog dramatických, pohybově-dramatických předmětů a kroužků.

2.2.2.2 Umělecká sféra

Jeviště dává svobodu k vlastnímu vyjádření, možnost komunikace s mnoha lidmi na jednom místě v momentálním koncentrovaném čase, samostatně tvořit a využívat specifické jevištní formy znakového jazyka, který má silný emoční náboj a energii, překonávat zdánlivě nemožné – pracovat s hudbou, zpívat, veřejně prezentovat vlastní nikdy neslyšený hlas.³⁷

Absolvent získá potřebné znalosti a dovednosti pro uplatnění se v některém z divadelních souborů, ať už profesionálních nebo ochotnických. V současné době je i mnoho alternativních divadel zabývajících se speciálními divadelními formami, ve kterých by absolventi také mohli najít své uplatnění. Nemusí se vždy jednat jen o obor divadla. Absolvent se může věnovat kterékoliv činnosti týkající se kultury a divadla.

---

³⁶ MIKOTOVÁ, Zoja a Veronika BROULÍKOVÁ. K teatroterapii sluchově postižených. VALENTA, Milan. *Rukověť dramaterapie a teatroterapie*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006, s. 90-98. Učebnice (Univerzita Palackého). ISBN 80-244-1358-2

³⁷ MIKOTOVÁ, Zoja a Veronika BROULÍKOVÁ. K teatroterapii sluchově postižených. VALENTA, Milan. *Rukověť dramaterapie a teatroterapie*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006, s. 90-98. Učebnice (Univerzita Palackého). ISBN 80-244-1358-2

2.3 Osoby neslyšící jako umělci

2.3.1 Specifika divadla Neslyšících

Divadlo Neslyšících je možné charakterizovat jako alternativní formu divadla, mající svá jistá specifika, která ho dělají divadlem ne zcela běžným. Divadlem neslyšících osob většinou rozumíme divadlo nonverbálního charakteru. Tento fakt vychází z předpokladu, že neslyšící lidé žádný jazyk nemají a vzhledem k tomu, že jazyk země, ve které žijí, ovládají nedokonale či neovládají vůbec, mohou být jejich jevištní projevy omezeny pouze na pantomimu či pohybové divadlo.

Pokud ovšem přijmeme fakt, že znakový jazyk je plnohodnotným jazykem s vlastní gramatikou a že Neslyšící jsou společnost, která má vlastní kulturní rysy, potom budou jádro divadla Neslyšících tvořit divadelní aktivity Neslyšících využívající znakového jazyka, jež nesou kulturní rysy této společnosti.³⁸

Divadelní vystoupení je pro neslyšícího jedním z nejlepších prostředků, jak realizovat sebe sama. Neslyšící mohou na jevišti představit sebe sama jako hereckou osobnost. Umělecké představení hercům umožňuje ukázat kulturu neslyšících z jiného spektra. Znakový jazyk zde má skoro neomezené možnosti, pracuje s ním rozmanitě, živěji než v běžné promluvě, zapracovává se zřetelnější mimika a navíc se přidává choreografie. Neslyšící diváci jsou vděčným publikem a za perfektní výkon herce obdarují velkými ovacemi³⁹. V inscenacích je zdůrazněna vizuální složka, práce se symboly, součástí je také scénická hudba. Nemalelou úlohu hraje využití znakového jazyka v jevištní podobě s výraznou symbolikou a přesahem do tanečního umění. Inscenace jsou srozumitelné i mezinárodnímu publiku⁴⁰.

---

³⁸ PAVLOVIČOVÁ, Iveta. Divadlo Neslyšících a nové cesty. 1. Brno: Pořádání kulturních akcí, 2002. 158 s. ISBN 80-238-9135-9.

³⁹ KOSINOVÁ, Barbora. *Neslyšící jako jazyková a kulturní menšina - kultura neslyšících*. 2., opr. vyd. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, c2008, 61 s. ISBN 978-808-7153-949

⁴⁰ MIKOTOVÁ, Zoja a Veronika BROULÍKOVÁ. K teatroterapii sluchově postižených. VALENTA, Milan. *Rukověť dramaterapie a teatroterapie*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006, s. 90-98. Učebnice (Univerzita Palackého). ISBN 80-244-1358-2

2.3.2 Profesionální divadla

V současné době je v naší republice mnoho divadelních souborů, některé z nich se věnují i alternativní formě divadla. Souborů, které by měly mezi svými členy neslyšící herce, mnoho není. Divadlo Neslyším, jak už název vypovídá, se skládá z největší části z Neslyšících a sluchově postižených herců. Tento soubor je jediným profesionálním divadlem, které v ČR funguje. Divadlo vzniklo v roce 1997 pod jménem Vlastní divadlo neslyšících. Členy divadla se stali absolventi vysokoškolského oboru VDN, odkud ve svých počátcích také přebírali svůj repertoár.

Divadlo odehrálo několik desítek divadelních představení a účinkovalo na festivalech v mnoha státech Evropy. Od roku 2002 funguje divadlo pod názvem Divadlo Neslyšících a je samostatnou právní jednotkou. Jejich sídlo se nachází v Brně. Ředitelka divadla i jeho členové jsou neslyšící lidé a s nabídkou spolupráce s divadlem se obrací především na odborníky z řad neslyšících.⁴¹ Cílem souboru je kromě profesionálních aktivit sdružovat fyzické osoby, mající zájem využít postupů divadelních i postupů dramatické výchovy netradičním způsobem, dále organizovat semináře a vzdělávací programy zaměřené na problematiku Neslyšících, podporovat rozvoj českého znakového jazyka a umělecky jej zviditelnit, vytvářet pracovní příležitosti pro sluchově postižené občany a pomáhat sluchově postiženým dětem rozvíjet slovní zásobu.⁴²

V současné době nabízí soubor ve svém repertoáru mnoho divadelních představení, a to jak pro děti, tak i pro dospělé.

Divadlo Neslyším nemá svoji stálou scénu, je především zájezdové, účastní se mnoha festivalů u nás i v zahraničí. Důležitá je mezinárodní spolupráce se zahraničními soubory a divadly. Soubor pořádá workshopy.

---

⁴¹ KOSINOVÁ, Barbora. *Neslyšící jako jazyková a kulturní menšina - kultura neslyšících*. 2., opr. vyd. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, c2008, 61 s. ISBN 978-808-7153-949

⁴² MAJEROVÁ, Jana. *Podoby profesionálního divadla Neslyšících*. Brno, 2007. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/66538/ff_m/Diplomova_prace_-_Jana_Majerova.pdf. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Vedoucí práce Mgr. Pavel Klein, Ph.D.

Divadelní soubor se může chlubit několika oceněními, nejen na národní, ale i na mezinárodní úrovni.

2.4 Osoby neslyšící jako pedagogové

Pokud se absolvent vysokoškolského studia se zaměřením na dramatické umění a výchovu rozhodne dále věnovat pedagogické činnosti, může se stát neslyšícím pedagogem sluchově postižených žáků.

2.4.1 Role neslyšícího pedagoga ve vzdělávání

Neslyšící pedagog by měl být důležitou složkou při vzdělávání sluchově postižených dětí a žáků. Tento aspekt by neměl být spojován pouze se školami zaměřenými na vzdělávání žáků se sluchovým postižením, ale i s běžnými školami, které mají sluchově postižené žáky integrované mezi slyšícími.

Ve srovnání s počty slyšících pedagogů je počet neslyšících pedagogů samozřejmě nižší, ale lze konstatovat, že jejich počet ve školách pro sluchově postižené postupně vzrůstá. Avšak je třeba si uvědomit, že ne každý pedagog s vadou sluchu se hodí na práci pedagoga jen proto, že ovládá znakový jazyk. Nepochybně tím jsou neslyšící pedagogové oproti svým slyšícím kolegům ve výhodě, protože si bez problémů rozumějí se svými žáky a protože k nim mají žáci zpravidla větší důvěru než k učitelům slyšícím.⁴³

Neslyšící pedagog může v žácích vyvolat pocit jistoty. Žáci jej mohou vnímat jako přirozený vzor pro jejich kulturu i pro ně samotné. Neslyšící pedagogové pro ně mohou znamenat pozitivní roli ve společnosti Neslyšících. Neslyšící pedagog může být dobrý i pro rodiče dětí, a to z důvodu pomoci při péči a výchově z pozice Neslyšícího.

---

⁴³ KOMORNÁ, Marie. *Systém vzdělávání osob se sluchovým postižením v ČR a specifika vzdělávacích metod při výuce*. 2., opr. vyd. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, c2008, 87 s. ISBN 978-80-87218-18-1

Od neslyšícího pedagoga mohou získávat žáci všeobecné povědomí o kultuře Neslyšících.

Komorná ve své publikaci také uvádí jako další formu pedagogického vedení týmovou spolupráci slyšícího a neslyšícího pedagoga.⁴⁴ Tento kombinovaný přístup může mít mnohé klady. Důležitá je souhra obou pedagogů. Žáci pak mohou snadněji porozumět probírané látce, mohou postupovat rychleji, než kdyby jim přednášel pouze slyšící nebo neslyšící učitel. Žáci také mají v obou učitelích vzor pro komunikaci obou skupin společnosti, slyšících i neslyšících.

---

⁴⁴ KOMORNÁ, Marie. *Systém vzdělávání osob se sluchovým postižením v ČR a specifika vzdělávacích metod při výuce*. 2., opr. vyd. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, c2008, 87 s. ISBN 978-80-87218-18-1

3. Cíl práce a metodika výzkumu

3.1 Cíle práce

Cílem práce je představit problematiku studia dramatického umění u jedinců se sluchovým postižením a jejich následné pracovní uplatnění.

3.2 Výzkumné otázky

- Proč si osoby se sluchovým postižením vybírají jako obor studia Výchovnou dramatikou Neslyšících? Jaké mají motivy pro zvolený obor?
- Jak a kde získávají osoby se sluchovým postižením informace o oboru VDN? Jsou tyto informace dostačující?
- Jaká jsou možná pracovní uplatnění po absolvování oboru VDN? Čemu se mohou absolventi věnovat? Jsou tyto možnosti dostačující?

3.3 Metodika výzkumu

V této práci byla použita pro obě výzkumné části kvalitativní výzkumná strategie. Kvalitativní výzkum je proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník vytváří komplexní, holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách.⁴⁵

V typickém případě kvalitativní výzkumník vybírá na začátku výzkumu téma a určí základní výzkumné otázky. Výzkumník vyhledává a analyzuje jakékoliv informace, které přispívají k osvětlení výzkumných otázek, provádí deduktivní a induktivní závěry. Seznamuje se s novými lidmi a pracuje přímo v terénu, kde se něco děje. Výzkumník

---

⁴⁵ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace. 2.*, aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2008, 407 s. ISBN 978-80-7367-485-4

může navrhnout teorii o fenoménu, který pozoroval. Často se stává, že svoje závěry probírá se sledovanými jedinci (účastníky výzkumu) a jejich názory zohledňuje nebo přidává do výsledné zprávy.⁴⁶

3.4 Techniky sběru dat

Pro sběr dat k cíli práce bylo použito formy polostrukturovaných rozhovorů, kdy před samotným výzkumem byly stanoveny základní výzkumné otázky otevřeného charakteru, které sloužili jako vodítka při průběhu rozhovorů s předem zvolenými a specifikovanými účastníky. Jelikož se jednalo o osoby neslyšící, bylo zapotřebí využít tlumočnicka do znakového jazyka, kterého si zvolili sami dotazovaní. Se souhlasem dotazovaných a tlumočnicka byl pořízen zvukový záznam odpovědí dotazovaných. Samotné rozhovory probíhaly v prostředí blízkém pro účastníky, a to v prostorách divadla. Soubor otázek je uveden v příloze č. 1.

3.5 Charakteristika zkoumaných jednotek

Jako cílovou skupinu pro výzkum jsem si vybrala osoby z řad neslyšících, jež jsou absolventy oboru VDN fakulty divadelní JAMU. Absolventy jsem si vybrala z důvodu, že v současné době již mají praxi získanou v rámci svého zaměstnání a tedy pracují se získanými znalostmi z výše uvedeného studia. Tímto může být zodpovězena otázka, týkající se pracovního uplatnění po absolvování oboru VDN.

Z tohoto důvodu byli zvoleni ti absolventi, kteří pracují v odlišných sférách pracovního trhu. Polostrukturované rozhovory byly uskutečněny s pedagogickým pracovníkem vyučujícím na škole pro sluchově postižené žáky a umělkyní pracující na „volné noze“ v umělecké sféře. Další podmínkou bylo, že účastníci rozhovorů musí být neslyšící, a to z důvodu, že v současné době obor VDN studují i slyšící studenti.

---

⁴⁶ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace. 2.*, aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2008, 407 s. ISBN 978-80-7367-485-4

4. Výsledky výzkumu

Oba rozhovory proběhly v přátelském duchu. Oba respondenti byli velice vstřícní a ochotní spolupracovat. Na moje otázky odpovídali s nadšením, avšak nebylo dostatek časového prostoru na důkladnější hloubkové rozhovory. Tyto rozhovory jsou nejenom časově, ale fyzicky náročné jak pro neslyšící respondenty, tak i pro samotného tlumočníka. Přesto se mi podařilo získat dostatečné množství informací.

Co se týče otázky ohledně výběru studijního oboru, jaké byly motivy pro výběr VDN, byly odpovědi obou respondentů odlišné. Zatímco první respondent jako motiv uvedl potřebu dalšího vzdělávání pro svoji práci, druhá respondentka uvedla, že se již od dětství zajímala o tanec a divadlo a chtěla tento obor studovat i po střední škole. Z obou výpovědí vyplývá, že oba respondenti mají kladný vztah k dramatickému umění, i když každý z jiného pohledu. Respondentka také uvedla, že jedním z motivů pro ni byl její vychovatel, který pro ni byl vzorem. Děti sluchově postižené nemívají jasnou představu o tom, co by chtěly dělat. Neslyšící pedagog může být dobrým vzorem a zároveň je může povzbudit v něčem, co velice dobře sám zná. Takto odborně vzdělaných pedagogů se sluchovou vadou je málo, což si myslím je velká škoda. Stejný názor má Komorná ve své publikaci, že neslyšící pedagog může být dobrým vzorem pro své žáky. Považuji za důležité neustále zvyšovat kvalifikaci speciálních pedagogů a to hlavně i těch se zdravotním postižením.

Na otázku týkající se informovanosti o oboru VDN odpověděli oba respondenti stejně, a to, že v kultuře Neslyšících je všeobecné povědomí o tomto oboru, což považuji za správné. Myslím si, že by těchto oborů mělo být mnohem více, aby se sluchově postižení měli možnost se rozhodovat, který obor chtějí studovat, než pouze přijmout co je nabízeno. Velmi bych přivítala, aby oborů zaměřených na vzdělávání osob se zdravotním postižením bylo mnohem více.

Odpovědi na otázku zaměřenou na pracovní uplatnění mě překvapily, kdy oba respondenti odpověděli, že absolventi oboru VDN mají mnoho možností pracovního uplatnění. Všichni absolventi v současné době mají zaměstnání. Z toho vyplývá, že neslyšících vysokoškolsky vzdělaných pedagogů je velmi málo, jak jsem uvedla výše.

Znovu jsem si potvrdila důležitost vzdělávání vyššího počtu pedagogů v dramatickém umění.

V rámci otázky na pracovní uplatnění mě velmi zajímalo současné zaměstnání obou respondentů. První respondent uvedl, že je učitelem na škole pro sluchově postižené, kde učí dramatickou výchovu. Zároveň také učí znakový jazyk a má na starost organizaci Bez Hran, pro kterou připravuje různé projekty. Respondent uvedl: „Tedy pořád je co dělat.“ Další činností respondenta je aktivní účast v divadle. Druhá respondentka uvedla jako svoji hlavní práci pozici kulturní referentky a zároveň je umělkyní na „volné noze“. Hraje v divadle, moderuje různé akce a pracuje na pozici umělecké tlumočnice do mezinárodního znakového systému. Oba jsou tedy příkladem, že absolventi oboru VDN mají pracovní uplatnění, pracují v odlišných sférách a jsou skvělými příklady pro mnoho dalších lidí se sluchovým postižením.

Oba respondenti odpověděli na otázku týkající se budoucnosti, že žádný sen nemají, že pro oba je nejdůležitější zdraví, rodina a přátelé. V rozhovoru oba respondenti uvedli, že jim něco chybí. Zajímala jsem se o to, co je pro ně tolik důležité. Oba shodně uvedli, že by velice přáli, aby slyšící začali respektovat kulturu Neslyšících. Respondentka mi sdělila, že se celý život musela přizpůsobovat většině zdravé populace a chyběla jí zpětná vazba. Naprosto souhlasím s jejím výrokem: „pokud já respektuji slyšící, měli by naopak respektovat oni mě“. Můj názor je, že v mnoha případech dochází až k sociálnímu vyloučení osob se sluchovým postižením. Myslím si, že je zapotřebí již od útlého věku děti seznamovat s problematikou zdravotně postižených. U sluchově postižených by mělo jít o různá setkávání dětí slyšících i neslyšících. Děti by měly mít možnost shlédnout různá představení neslyšících herců. Některé tyto projekty jsou v současné době možné, ale jen v takových městech, kde se nachází větší množství sluchově postižených osob, protože tyto osoby se stěhují do větších měst za účelem, aby mohli být blíže své kultuře a mohli být členy společnosti, která je přijímá. Problém vidím v malých městech a obcích, kde je nízká informovanost.

Dalším faktorem je, že nejde jen o informování dětí, ale i jejich rodičů. Protože děti mají ve svých rodičích vzor, a pokud dospělý rodič nemá vztah a nerespektuje osoby se

sluchovým postižením, jeho děti budou vnímat osoby sluchově postižené stejně jako jejich rodiče.

Bylo pro mě velkým přínosem, že jsem si mohla vyslechnout názory osob ze strany neslyšících. Z rozhovorů jsem zjistila, že svoji původní myšlenku, zda i osoby se sluchovou vadou mají možnost věnovat se umění a umění studovat, bych měla přehodnotit a změnit tak svůj názor o tom, že osoby se sluchovým postižením se nezajímají o umění, jako o specifické odvětví, které je určeno pouze pro nadané a talentované jedince. Osoby se sluchovým postižením vnímají studium dramatického umění jako výzvu a jejich cílem vůbec není „dělat umění“, ale chtějí umění využívat jako prostředek k seznamování svojí kultury s kulturou běžné společnosti.

Přepisy rozhovorů jsou uvedeny v příloze č. 2.

Analýza divadelního představení

Dále jsem zpracovala analýzu divadelního představení studentů VDN. Šlo o ukázkou divadelní formy, která je velmi specifická všemi svými využívanými prvky, které většinou v běžných divadelních formách nenajdeme.

Pro sběr dat k analýze jsem použila formu neúčastněného pozorování, a to prostřednictvím shlédnutého divadelního představení neslyšících posluchačů oboru VDN. Před začátkem představení byly stanoveny výzkumné otázky, na které bylo důležité se v průběhu výzkumu zaměřit.

Výzkumné otázky k analýze:

- V čem je specifické divadelní představení hrané neslyšícími herci?
- Jaké techniky byly v představení použity?
- Jaký byl celkový dojem ze shlédnutého představení?

Rozbor divadelního představení

Shlédnuté divadelní představení bylo z repertoáru posluchačů JAMU, oboru VDN. Jednalo se o představení s názvem Zlatý kolovrat. Důležité je také zmínit, jaké bylo složení nejen herců, ale i diváků.

Jak jsem zjistila, toto představení bylo připraveno nejen pro neslyšícího diváka, ale i pro diváky slyšící. Představení probíhalo jak mluvenou formou, tak bylo umělecky tlumočeno do znakového jazyka. Skladba diváků při tomto představení byla podle mých odhadů padesát procent slyšících ku padesáti procentům neslyšících diváků. Ve většině případů u neslyšících diváků se jednalo o skupiny dětí v doprovodu pedagogů ze školy pro sluchově postižené. Mezi slyšícími převažovali dospělí lidé. Herecký soubor byl taktéž složen ze slyšících i neslyšících herců.

Před začátkem představení na jeviště vystoupili dva herci, kteří nás seznámili s divadelním představením. Úmyslně však pouze mluvili. V tu chvíli mi nepřišlo nic divné, dokud neslyšící diváci různými gesty nezačali protestovat, že mluvené řeči

nerozumí. Herci poté začali znova od začátku, ale tentokrát pouze znakovali. Trvalo delší chvíli, než se diváci z řad slyšících ozvali, že v tomto případě nerozumí oni znakovému jazyku. Slyšící diváci tak mohli poznat, jaké to je, když nerozumí řeči v jiném jazyce. Dostali se tak do role, kterou neslyšící zažívají každý den. Já jsem si také uvědomila, jaké to musí pro neslyšící být, když někomu nerozumí.

Další částí divadelního představení byl výběr vhodného tlumočnicka, který celé divadelní představení tlumočil do znakového jazyka. Herci postupně přicházeli na jeviště v různých kostýmech a měli vždy za úkol znakovat pravidla chování v divadle, která jim diktovali uvádějící herci. Neslyšící diváci však pokaždé upozornili na problém, který daný herec předváděl. Jednalo se například o nevhodné výrazné oblečení, příliš výrazná gesta a mimiku, nadbytečné doplňky (jako brýle, klobouk, kabelka v ruce), nebo naopak nedostačující znakování a strach z komunikace s divákem. Všechny uvedené prostředky mohou narušit nejen dojem z divadelního představení, ale mohou vést i k nepochopení představení pro neslyšícího diváka. Po prezentaci všech možných tlumočnických nedostatků se herci a neslyšící diváci shodli na tom, jak má tlumočnick vypadat a jak má správně tlumočit. Divadelní představení mohlo začít.

Již první vyřčená slova průvodce příběhem a první scéna ve mně navodí, že se mám opravdu na co těšit. Stínové divadlo za doprovodu výrazných zvuků nás vtáhne do děje. Různobarevné světelné projekce na pozadí navozují atmosféru příběhu. Na scéně se objevuje první herec a jeho partnerku tvoří loutka v životní velikosti. Téměř celé představení je ztvárňováno hlavně loutkami. Herci loutkám propůjčují svůj pohyb, že loutky na mě působí jako živé. Na jedné straně cituje jeden z herců příběh o zlatém kolovratu, na straně druhé další herec citovaná slova tlumočí do znakového jazyka

V průběhu představení se v určitých fázích příběhu na scéně objeví pár herců, kteří jednoduše znakují část příběhu, vše to celé podtrhnou ladnými pohyby a tancem za doprovodu několika hudebních nástrojů.

V představení používají herci mnoho divadelních technik, které ještě zvýrazní a doplní celé představení. Hlavně tedy stínové divadlo, barevné pohybové projekce, využívání loutek a mnoho dalších rekvizit, hudbu, zvuky různých nástrojů, pantomimu, tanec, výrazné kostýmy, techniku světla, různé změny scény aj.

Celkový dojem z představení byl naprosto překvapující. Veškerá moje očekávání byla naplněna. Své nadšení jsem dala najevo při závěrečné „děkovačce“, kdy jsem s velkým nadšením tleskala ve znakovém jazyce s rukama nad hlavou, tak jak se to u neslyšících sluší a patří.

Shrnutí

Divadlo Neslyšících má podle odborné literatury mnoho specifík. Tato specifika dělají divadlo velmi ojedinělým.

Hlavním kladem v divadle Neslyšících je, že se oproti normálnímu divadlu zaměřuje na široké spektrum návštěvníků. Není tedy neobvyklé, když se na představení setkáte zároveň se slyšícími i neslyšícími. Mnoho lidí z laické veřejnosti se mýlí v tom, že divadlo neslyšících je pouze pro neslyšící. Tento názor může pramenit z neznalosti a pravděpodobně se slyšící s tímto divadlem nikdy neseťkali.

Zajímavým momentem byl společný výběr vhodného tlumočnicka. Nelze předpokládat, že každý, kdo ovládá znakový jazyk, je automaticky dobrý tlumočnick. I slyšící člověk neznalý znakového jazyka intuitivně vycítí, co vše je zapotřebí ke kvalitnímu znakovému tlumočení divadelního představení.

Na základě shlédnutého představení mohu posoudit a porovnat nastudované informace z odborné literatury zabývající se divadlem Neslyšících. V mnoha knížkách jsou tato představení popsána velmi podrobně, ale až praktická zkušenost mi poskytla jasnější představu. Celé představení splňovalo charakteristiky popsané v literatuře.

Jednotlivá představení jsou specifická i ve svém pojetí. Odlišnosti lze najít jak u představení pro děti, tak u představení připravených pro dospělé diváky. Každá cílová skupina má své potřeby.

Jednotlivé divadelní inscenace jsou vytvářeny s určitým cílem. A ve výsledku si divák odnáší nejen estetický dojem z celého představení, ale také myšlenky spojené s určitým problémem, který byl v představení nastíněn a řešen.

Příležitostí shlédnout tato divadelní představení není mnoho, přesto bych doporučila všem vyhledat si nabídky divadel hrané neslyšícími herci, neboť mohu potvrdit, že se jedná o opravdový skutečný zážitek. Osobní zkušenost s tímto představením může slyšícího pobídnout k myšlence, jak zlepšit vzájemný respekt mezi slyšícími a neslyšícími, který osobám se sluchovým postižením tolik chybí, jak uvádí výzkum v této práci.

Diskuze

Výsledky mé práce přibližují problematiku studia dramatického umění osob se sluchovým postižením, jakožto velmi mladou a specifickou disciplínu. Touto prací zaměřenou na speciální odvětví divadelního umění jsem chtěla dokázat, že umění neslyšících může být otevřené mnoha lidem. Při psaní této práce jsem zjistila skutečnost, že studovat a věnovat se umění mohou jen někteří z nás, kteří projeví dostatečný talent a nadání v tomto oboru. Jedná-li se o osoby se zdravotním postižením, je tato možnost mnohem méně dostupná než jsem předpokládala. Během psaní své práce jsem měla možnost seznámit se s několika umělci se sluchovým postižením, čehož si dodnes velmi cením.

Odborná literatura se jen velmi zřídka zabývá problematikou umění ve vztahu k osobám se zdravotním postižením. Zjistila jsem, že důvodem je málo příležitostí, jak tuto problematiku prezentovat veřejnosti. Média se více zaměřují na rozsáhlou škálu publika. Prezentovaná témata oslovují masy lidí a jen zřídka se věnují aktualitám z oblasti, které se nás v běžném životě netýkají nebo jsou nezajímavá pro širokou veřejnost.

Důležitým poznatkem v této práci je zjištění, že dostupnost studia pro osoby se sluchovým postižením se rozšířila o nabídku studia dramatického umění. Jako důvod založení studijního oboru VDN na JAMU uvádí jeho zakladatelka profesorka Mikotová zvýšení vzdělanosti Neslyšících, aby děti a mládež mohli být vyučováni vysokoškolsky vzdělanými pedagogy se sluchovým postižením. Komorná ve své publikaci o vzdělávání osob se sluchovým postižením uvádí, že je nutné, aby děti se sluchovým postižením učil nejen slyšící, ale i neslyšící pedagog, který se stává vzorem pro ně samé. Myslím, že založení oboru byl velmi důležitý krok pro zlepšení procesu začleňování sluchově postižených do běžné společnosti.

Dalším motivem založení studijního oboru VDN bylo přesvědčení, že Neslyšící pomocí dramatického umění mají možnost rozvíjet sami sebe a svoji osobnost, což je důležité pro pozitivní vývoj každého jedince. Neslyšící tak mohou formou divadla odbourávat jednotlivé bariéry nejen vůči sobě, ale i vůči ostatním. Neslyšící mohou

takto prezentovat svoje názory, postoje, a dokázat zdravé populaci, že jejich znevýhodnění není překážka a mohou tak předvést svůj talent a nadání.

Lidé, kteří se narodí se zdravotním znevýhodněním, často zažívají pocit méněcennosti. Je důležité se těmto lidem věnovat a nabídnout jim možnost osobního rozvoje. Případně lze jejich životní příběhy prezentovat na veřejnosti jako důkaz toho, jak se se svým životem dokázali vypořádat a dokáží si ho užívat naplno.

Vhodným krokem ke zkvalitňování životních podmínek pro osoby se sluchovým postižením je nabídnout studentům se sluchovým postižením možnost studovat dramatické umění a následně se tomuto umění věnovat i v profesním životě. Další rozšiřování nabídky možností studia by bylo prospěšné nejen pro osoby se sluchovým postižením, ale i pro osoby s jiným druhem zdravotního postižení.

Ze strany Neslyšících je tato nabídka velmi pozitivně přijímána. Z výzkumu vyplývá, že pracovní možnosti, tak jak jsou v literatuře uváděny, jsou dostačující a nabízí absolventům nové možnosti. Ve výsledku pak mohou vznikat nové podněty vedoucí ke zlepšení všech dosavadních cílů tohoto oboru.

Závěr

Bakalářská práce měla veřejnosti přiblížit problematiku studia dramatického umění pro osoby se sluchovým postižením. Měla nastínit, jaké mají možnosti pracovního uplatnění, zda jich mají dostatek. Hlavně z pohledu absolventů, kteří tímto procesem prošli a mohou tak sami zhodnotit tyto možnosti. Důležité jsou také názory, proč vlastně si zvolili tento obor studia, jaký byl jejich záměr a co od tohoto oboru očekávali.

Teoretická část práce shrnuje nejdůležitější informace ohledně sluchového postižení a zároveň i dramatického umění ve vztahu ke sluchově postiženým.

Výzkumná část se zaměřuje na osoby, které mají k uvedené problematice nejbližší, což jsou absolventi oboru VDN. Ti byli zvoleni záměrně tak, aby jejich pracovní pozice byly odlišné a mohly se ohodnotit obě sféry pracovního uplatnění podle toho, jak jsou uváděny v odborné literatuře.

Výzkum byl proveden kvalitativní metodou, formou polostrukturovaných rozhovorů za pomoci tlumočnicka do znakového jazyka se dvěma absolventy oboru VDN, kteří pracují na různých pozicích v odlišných sférách.

Z výzkumu vyplývá, že absolventi jsou s nabídkou speciálního oboru pro osoby se sluchovým postižením velmi spokojeni. Již od základní školy jsou o možnosti tohoto studia informováni ze strany své společnosti Neslyšících, což je velice dobré. Informovanost je tedy z jejich pohledu vysoká a získávání dalších potřebných informací není v tomto případě žádným problémem. To ukazuje, jak je společnost Neslyšících velice soudržná. Otázka týkající se pracovního uplatnění byla zodpovězena velice pozitivně. Absolventi mají mnoho možností, čemu se po studiu mohou věnovat. Z názoru respondentů vyplývá, že téměř všichni absolventi si bez větších problémů našli zaměstnání v obou sférách, nejen v pedagogické, ale i v umělecké.

Motiv pro volbu studijního oboru byl zcela odlišný, ovšem ani v jednom případě se nejednalo o potřebu věnovat se něčemu specifickému jako je umění. Více šlo o využití tohoto studia v nějaké další činnosti na podporu a rozvoj kultury Neslyšících.

Zároveň také z výsledku výzkumu vyplývá, jaký názor mají neslyšící ke vztahu slyšící a neslyšící populace. Oba respondenti na otázku, týkající se plánů a snů do budoucna, vyjádřili velmi negativně na adresu slyšících. Chybí jim respekt slyšících vůči

neslyšícím a jejich kultuře. V tomto případě by bylo vhodné dát větší prostor pro setkávání obou kultur. Například formou dramatického umění. Organizace by měli nabízet více možností, jak obě kultury propojit. Zvýšit informovanost slyšící populace o Neslyšících, o jejich potřebách a pocitech. Ovšem je nutné, aby se kultura Neslyšících otevřela i slyšícím. Všechny kroky vedoucí k vzájemnému respektu jsou mnohem složitější, než se zdají. Záleží jen na nás, jak se k tomuto problému postavíme a jakým způsobem se do řešení zapojíme.

Práce se dá využít jako informační zdroj pro seznámení se s problematikou sluchového postižení a dramatického umění sluchově postižených.

Pro doplnění práce byla zpracována analýza týkající se specifík divadla Neslyšících formou rozboru divadelního představení posluchačů VDN z pohledu slyšícího diváka. Analýza představuje divadlo Neslyšících, jak vypadá a funguje. Cílem je, aby čtenář neznalý této formy, měl nějakou představu o divadle Neslyšících jako alternativní formě divadla.

Seznam použitých zdrojů

BENDO VÁ, Petra, Kateřina JEŘÁBKOVÁ a Veronika STOKLASOVÁ. *Kompenzační pomůcky pro osoby se specifickými potřebami*. 1. vyd. Univerzita Palackého v Olomouci, 2006. ISBN 80-244-1436-8

ČESKO. Zákon č. 423 ze dne 23. září 2008 o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob. In: Sběrka zákonů České republiky

ČESKO. Zákon č. 384/2008 Sb. (v úplném znění č. 423/2008 Sb.) ze dne 23. září 2008 o znakové řeči a o změně dalších zákonů a další související zákony. In: Sběrka zákonů České republiky

ČESKO. Vyhláška č. 116 ze dne 15. dubna 2011 o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních. In: Sběrka zákonů České republiky

ČESKO. Vyhláška č. 147 ze dne 25. května o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných. In: Sběrka zákonů České republiky

HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2009, 774 s. ISBN 978-807-3675-691

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2008, 407 s. ISBN 978-80-7367-485-4

HORÁKOVÁ, Radka. *Sluchové postižení: úvod do surdopedie*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2012, 159 s. ISBN 978-802-6200-840

HRUBÝ, Jaroslav. Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu. 1. díl. 2., přeprac. a rozš. vyd. Praha: Septima, 1999. 395 s. ISBN 80-7216-096-6

HRUBÝ, Jaroslav. Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu. 2. díl. 1. Praha: Septima, 1998. 321 s. ISBN 80-7216-075-3

HUDÁKOVÁ, Andrea. *Ve světě sluchového postižení: informační a vzdělávací publikace (nejen) pro zdravotnický personál o životě a potřebách neslyšících, nedoslýchavých a ohluchlých lidí a lidí s kochleárním implantátem*. Praha: Středisko rané péče Tamtam, 2005, 101 s. ISBN 80-867-9227-7

Kapitoly ze speciální pedagogiky. 2. rozš. a přeprac. vyd. Editor Jarmila Pipeková. Brno: Paido, 2006, 404 s. ISBN 80-731-5120-0

KOMORNÁ, Marie. *Systém vzdělávání osob se sluchovým postižením v ČR a specifika vzdělávacích metod při výuce*. 2., opr. vyd. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, c2008, 87 s. ISBN 978-80-87218-18-1

KOSINOVÁ, Barbora. *Neslyšící jako jazyková a kulturní menšina - kultura neslyšících*. 2., opr. vyd. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, c2008, 61 s. ISBN 978-808-7153-949

KREJČÍŘOVÁ, Olga. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. Vyd. 1. Praha: Eteria, 2002, 127 s. ISBN 80-238-8729-7

LEJSKA, Mojmir. *Poruchy verbální komunikace a foniatrie*. Brno: Paido - edice pedagogické literatury, 2003, 156 s. ISBN 80-731-5038-7

LEONHARDT, A. *Úvod do pedagogiky sluchovo postihnutých*. Bratislava: Sapia, 2001. ISBN 80-967180-8-8

MACHKOVÁ, Eva. *Jak se učí dramatická výchova*. 2. vydání. Praha: Akademie múzických umění v Praze, 2007. 224 s. ISBN 978-80-7331-089-9

MAJEROVÁ, Jana. *Podoby profesionálního divadla Neslyšících*. Brno, 2007. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/66538/ff_m/Diplomova_prace_-_Jana_Majerova.pdf. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Vedoucí práce Mgr. Pavel Klein, Ph.D.

MIKOTOVÁ, Zoja a Veronika BROULÍKOVÁ. K teatroterapii sluchově postižených. VALENTA, Milan. *Rukověť dramaterapie a teatroterapie*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006, s. 90-98. Učebnice (Univerzita Palackého). ISBN 80-244-1358-2

PAVLOVIČOVÁ, Iveta. *Divadlo Neslyšících a nové cesty*. 1. Brno: Pořádání kulturních akcí, 2002. 158 s. ISBN 80-238-9135-9

POTMĚŠIL, Miloš. *Sluchově postižení a sebereflexe*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2007. 197 s. ISBN 978-80-246-1300-0

RENOTIÉROVÁ, Marie a Libuše LUDÍKOVÁ. *Speciální pedagogika*. 4. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006, 313 s. Učebnice (UP Olomouc). ISBN 80-244-1475-9

SLOWÍK, Josef. *Speciální pedagogika: prevence a diagnostika, terapie a poradenství, vzdělávání osob s různým postižením, člověk s handicapem a společnost*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007, 160 s. ISBN 978-802-4717-333

SOURALOVÁ, Eva. *Surdopedie I: studijní opora pro kombinované studium: povinný studijní materiál pro obor Speciální pedagogika předškolního věku*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 54 s. Texty k distančnímu vzdělávání v rámci kombinovaného studia. ISBN 80-244-1007-9

ŠLAPÁK, Ivo a Pavla FLORIÁNOVÁ. *Kapitoly z otorhinolaryngologie a foniatrie*. 1. vyd. Brno: Paido, 1998, 85 s. ISBN 80-859-3167-2

VALENTA, Josef. *Dramatická výchova a sociálně psychologický výcvik: (srovnání systémů)*. Vyd. 1. Praha: ISV, 1999. ISBN 978-808-5866-407

VALENTA, Milan, et al. *Rukověť dramaterapie a teatroterapie*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého Olomouc, 2006. 140 s. ISBN 80-244-1358-2

VALENTA, Milan. *Dramaterapie*. 4. aktualizované a rozšířené. Praha: Grada, 2011. 264 s. ISBN 978-80-247-3851-2

VALENTA, Milan. *Rukověť dramaterapie II*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009, 180 s. ISBN 978-802-4422-749

Internetové zdroje

Divadelní fakulta Janáčkovy akademie múzických umění v Brně: Ateliér výchovné dramatiky Neslyšících. [online]. [cit. 2012-07-08]. Dostupné z:
<http://difa.jamu.cz/obory-a-ateliery/atelier-vychovne-dramatiky-neslysicich.html>.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy: Rámcové vzdělávací programy. [online]. [cit. 2012-07-08]. Dostupné z:
<http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolskareforma/ramcove-vzdelavaci-programy>

World Health Organization: Grades of hearing impairment. In: [online]. [cit. 2012-07-08]. Dostupné z:

http://www.who.int/pbd/deafness/hearing_impairment_grades/en/index.html

Divadlo Neslyším: Neslysim Theatre Company [online]. [cit. 2012-07-08]. Dostupné z:

<http://www.neslysim.cz/cze/home/home/>

VDN: Výchovná dramatika Neslyšících. [online]. [cit. 2012-07-08]. Dostupné z:

<http://host.divadlo.cz/vdn/>

Klíčová slova

sluchové postižení

Neslyšící

dramatické umění

divadlo Neslyšících

dramatická výchova

Přílohy

Příloha č. 1 - Soubor otázek pro rozhovor

Příloha č. 2 - Přepisy rozhovorů

Příloha č. 1

- 1) Jste absolvent/ka JAMU, oboru Výchovná dramatika pro Neslyšící, proč jste si vybral/a tento obor studia?
- 2) Kde jste se dozvěděl/a o tomto oboru a kde jste získával/a další informace o tomto oboru?
- 3) Myslíte si, že byly získané informace o oboru dostačující?
- 4) Jaké jsou podle Vás možnosti pracovního uplatnění po absolvování tohoto oboru? Čemu se může absolvent tohoto oboru věnovat?
- 5) Máte vystudovanou nějakou další školu, popřípadě jaký obor?
- 6) Jaký byl Váš sen o budoucím vzdělání a zaměstnání?
- 7) Jaké je Vaše současné zaměstnání?
- 8) Máte nějaký plán či sen do budoucna?

Zde můžete doplnit nějaké další informace, popřípadě připomínky, které Vás napadly v souvislosti s výše uvedenými otázkami.

Příloha č. 2

Rozhovor č. 1

První rozhovor byl uskutečněn s mužem, který v současné době pracuje jako pedagog. Na otázku, proč si ke studiu vybral právě obor VDN odpověděl, že je učitelem dramatické výchovy a dramatického kroužku. A jeho studium začalo v Olomouci, kde studoval obor ATV, který absolvoval jako bakalář, ale pro práci pedagoga si musel doplnit ještě navazující magisterské studium. Začal tedy studovat v Brně speciální pedagogiku, ale potom přešel na JAMU, protože obor VDN mohl studovat dálkově, což mu vyhovovalo více. A také že tento obor souvisí s jeho předchozím studiem. Hlavně tedy potřeboval magisterské vzdělání a to mu VDN mohla nabídnout.

Další otázka souvisela s první, a to, kde a jak se dozvěděl o oboru VDN a jestli měl dost informací o tomto oboru. Na to dotazovaný odpověděl, že jelikož je Neslyšící a zajímá se o kulturu Neslyšících, tak informace měl od ostatních Neslyšících. Protože celá kultura Neslyšících má povědomí o tomto oboru. A také, že mnoho jeho neslyšících kamarádů je absolventy VDN, tak mu poskytovali všechny informace, s nimi to konzultoval. A také ho zaujalo to, že tam je přímo třída pouze neslyšících, že to považuje za velkou výhodu.

Následovala otázka, co si myslí o možném pracovním uplatnění po absolvování tohoto oboru. Odpověď byla, že jako učitel dramatické výchovy si myslí, že je k tomuto oboru potřeba hodně informací, a které tento obor může poskytnout. A když by nepracoval jako učitel, tak by mohl učit na některé škole pro sluchově postižené například dramatickou výchovu, která je jako náhrada za hudební výchovu oproti běžné škole. Na školách pro sluchově postižené určitě uplatnění je. Nebo třeba mohou vést i nějaké kroužky dramatické výchovy. Rozhodně ale určitě mají absolventi možnost si najít práci. A těch možností je několik.

Dále jsem se ptala na vzdělání. Dotazovaný odpověděl, že po maturitě šel studovat do Olomouce tříletý bakalářský obor ATV a potom začal studovat na Masarykově univerzitě speciální pedagogiku. A k tomu si přidal navazující magisterské studium na JAMU.

Zajímavou otázkou byla právě otázka zaměřená na sen o budoucím povolání z dětství. Dotazovaný sdělil, že na tuto otázku se ho ptá mnoho lidí. A on pokaždé odpoví, že jako dítě si přál být doktorem, ale bohužel je neslyšící a to byl problém. Doktoři mají velmi často roušku přes ústa, a on by jim tak nemohl rozumět a komunikovat s nimi, tak to vzdal. Dále to nechal osudu, co s ním bude. Chtěl se hlavně zaměřit na to, co má rád a co ho baví nejvíc.

Dále jsem se zajímala o současné zaměstnání. V současné době prý pracuje už asi 6 nebo 7 let jako učitel na základní, střední škole a středním učilišti v Hradci Králové. A jako vedlejší práci má také na starosti organizaci Bez hran v Hradci Králové, to je centrum českého znakového jazyk a je předsedou této organizace. A další jeho vedlejší práci je, že je lektorem znakového jazyka a také pracuje na dalších projektech.

A nakonec jsem se zeptala na nějaký sen či plán do budoucna. Zdraví, rodina je to nejdůležitější a co bude, dnes, zítra. Ale možná má jedno takové přání nebo je to sen. Aby neslyšící byli hrdí na svoji komunitu, aby se zlepšovalo povědomí o kultuře neslyšících, aby neslyšící nebyli diskriminováni, a aby slyšící více respektovali komunitu neslyšících, a aby vztah mezi neslyšícími a slyšícími byl rovnoprávný. Aby prostě slyšící respektovali neslyšící, že mají svoji kulturu. Důležitý je ten respekt.

Rozhovor č. 2

Druhý rozhovor byl s absolventkou, která v současné době pracuje také jako umělkyně. První otázka byla, proč si vybrala zrovna obor VDN na JAMU jako obor studia. Slečna navštěvovala jako malá kroužek baletu se slyšícími a velmi měla ráda rytmus. Později, když se rozhodovala, jaký obor by chtěla studovat, tak si řekla, že jejím cílem je hrát divadlo, protože také vede kroužek dramatické výchovy. A dalším podnětem bylo to, že jejím vzorem byl vychovatel, který byl také absolventem VDN a díky němu se také hlásila na JAMU.

Druhá otázka navazovala na první, a to kde se dozvěděla o tomto oboru a kde získávala další informace. Prvně se dozvěděla o tomto oboru na střední škole, kterou navštěvovala a také se dozvěděla, že absolventi mohou pracovat jako vychovatelé neslyšících dětí. No a právě jejím snem bylo být také takovou vychovatelkou, že právě

potom mohou mít neslyšící děti v tom vychovateli a učiteli svůj vzor. Stejně jako ho měla ona. Potom se setkala s vedoucí ateliéru VDN paní profesorkou Mikotovou, která jí navrhla, že by mohla jít studovat na JAMU.

Na otázku, jaké jsou podle ní možnosti pracovního uplatnění po absolvování tohoto oboru, mi slečna odpověděla, že si myslí, že po absolvování tohoto oboru je mnoho možností. Hodně současných absolventů má práci. Ale také připomněla, že nezáleží jen na studovaném oboru, ale také na osobnosti člověka, na tom, co sám chce dělat. A že není problém si najít práci.

Další otázka byla, jestli má dotazovaná nějakou jinou školu, popřípadě jaký obor. Odpovědí bylo to, že je absolventkou oboru VDN tříletého bakalářského stupně, a že v současné době studuje navazující magisterský stupeň toho samého oboru.

Následovala otázka na dětský sen o budoucím povolání. Slečna odpověděla, že jako malá si hrozně moc přála být policistkou. Od malička se jí to líbilo, obdivovala policisty, jaké mají krásné tělo a také vlastnosti. Ale bohužel kvůli svému sluchovému handicapu nemohla jít na policejní akademii, i když hodně sportuje, plave a všechno. Ona je prostě neslyšící, a proto nemůže jít na policejní akademii. Tak se tedy rozhodovala, jestli sport nebo umění. Nakonec vyhrálo umění, ale sportu se věnuje dál zájmově a také miluje tanec, ale nejvíce se teď věnuje tomu divadlu.

Na otázku, jaké je její současné zaměstnání, odpověděla, že pracuje v Nitře jako kulturní referentka. A také je umělkyní na volné noze, a je členkou divadelního souboru Neslyším. Také tlumočí do mezinárodního znakového systému a na různých festivalech. No a ještě občas moderuje různé akce.

Na poslední otázku, týkající se jejího snu či přání do budoucna také odpověděla. Nejvíce je pro ni důležité hlavně zdraví, mít dobrou partu kamarádů. Ona spíš žije přítomností, uvidí, co bude do budoucna, kam ji vítr zavane, co bude dělat. Teprve se uvidí, jak se to bude všechno vyvíjet, protože každý sen se tak nějak může měnit vlivem příležitostí a co se namane. Důležitý je také respekt. Že se ona musela celý život přizpůsobovat světu slyšících, snažila se mluvit. Tak kdyby to možná bylo i trochu naopak. Aby je neslyšící slyšící trochu respektovali.